الف) معرفی کتاب مسائل طرابلسیات و نسخه‌های آن

می‌خواستم ادامه بحث امروز را عرض کنم؛ دیروز مطلبی را ارسال فرمودند...؛ وقتی ما این بحث را شروع کردیم، تقریباً از صفر و بلکه از زیر صفر شروع کردیم. چون هم مطالب را نداشتیم و بایستی از منابع اولیه به‌صورت الهائم علی وجهه ببینیم و همینطور جلو می‌رفتیم. در ذهن ما مطالبی هم بود که درست مخالف با اینها بود. عرض کردم تلقی من طلبه از عبارت تبیان شیخ و مجمع البیان در چند سالی که مباحثه کردیم، همان تلقی عادی بود، تا دو سال قبل که مفصل عرض کردم. یعنی در پیشرفت بحث با چیزهایی مواجه شدیم که گمانش را نمی کردیم. الحمد لله! این چیزی هم که امروز آقا زحمت کشیدند و ارسال کردند، از نقاط عطفی است که حتماً باید بحثمان را قطع کنیم و راجع به آن صحبت کنیم. من که نگاه کردم ظاهراً شروع مباحثه تفسیر مجمع البیان در سال نود بود، در بیستم فروردین نود و سه ما وارد بحث قرائات شدیم. یعنی دو-سه ماه دیگر ده سال می‌شود. وقتی این مطلب را دیدم به ذهنم آمد که خستگی این ده سال از ما بیرون رفت. یعنی این مطلب، این قدر مهم است. در مباحثه تا به حال چند نقطه عطف داشتیم. چیزهای خیلی جالبی بود؛ پیدا کردم کلام شیخ الطائفه که فرمودند «کله حق و کله صواب»، روایت تفسیر الامام که حضرت فرمودند «کلاً القرائتین حق». اینها خاطره‌های خیلی شیرین در ضمن این ده سال است. اما خب بعضی از چیزها بود که خدمت شما عرض کردم و به شوخی جایزه تعیین کردم که کسی آن را پیدا کند.

این جایزه‌ها برای چه بود؟ برای این بود که من طلبه به سهم خودم هر چه ممکن بود در این نرم‌افزارها جست و جو کرده بودم. دیگر هر چه هست را بررسی کنیم تا چیزی نماند. بعد از این جست و جوها جایزه تعیین کردم. اینها به این صورت کار بود. حال آقا دیروز روایتی را فرستادند که دیدم ما که این همه در این چندین سال گشتیم، کجا بوده که ما ندیدیم!

ایشان چه فرموده‌اند؟ عنوانی زده‌اند به نام «شاهدی دیگر بر تحریر عالی مجمع البیان». این را در فدکیه در صفحه‌ای گذاشتم؛ «فصل الکلام من السید المرتضی قده-الطرابلسیات الاولی-وجوب احداث خداوند تمام قراءات را دفعة ای تدریجاً». این عنوانی است که الآن می‌خواهیم الآن بررسی کنیم. از نظر بحث‌های ما خیلی اهمیت دارد. من که این را دیدم خاطرات سال‌های نود و پنج زنده شد. چندین سال متعدد بحث ثبوتی آن را مطرح کردیم، حال سید به این وضوح تصریح می‌کنند.

> بسم الله الرحمن الرحیم
>
> سلام علیکم و رحمة الله
>
> در مقدمه تبیان می نویسد: و المقصود من هذا الکتاب علم معانیه و فنون أغراضه و أما الکلام فی زیادته و نقصانه فمما لا یلیق به ایضا؛ لأن الزیادة فی مجمع علی بطلانها و النقصان منه فالظاهر أیضا من مذهب المسلمین

خالفه، و وه الألیق باالصحیح من مذهبنا و وه الذی نصره المرتضی (ره) و وه الظاهر فی الروایات ...

با مراجعه به عبارات مجمع البیان در فن خامس که می نویسد: و من ذلک الکلام فی زیاده القرآن و نقصانه فإنه لا یلیق بالتفسیر .... وهو الذی نصره المرتضی قدس الله روحه و استوفی الکلام فیه غایة الاستیفاء فی جواب المسائل الطرابلسیات.. معلوم می شود که مراد از فرمایش سید مرتضی (ره) در مقدمه تبیان، مطالبی است که در المسائل الطرابلسیات آورده اند.

در مسائل الطرابلیسات که حدود 50 صفحه مطالب عالی که در عدم تحریف و تواتر قرائات اورده اند می نویسند: فإن قیل فما قولکم فی القراءات المختلفة و الحروف المتبایئة التی قرأ بها القراء و معانی أکثرها متضادة و مختلفة؟ ... إن قلتم أن القرآن نزل بالجمیع فکیف یکون ذلک مع التضاد و الاختلاف و زیادة الحروف و نقصانها و الاختلاف فی الإعراب و تبایئه؟

قلنا: لیس یمتنع أن یکون الله علم من مصلحة المکلفین أن یدرسوا القرآن و یقرؤوه علی هذه القراءات المختلفة و أن المصلحة فی کل ذلک مساویة فجعلهم مخیرین فیما المصلحة فیه متفقة فأباح النبی صلی الله علیه و آله أمته هذه القراءات المختلفة و ان المصلحة لهذا الوجه ...

فإن قیل: إذا کان تعالی المتکلم بالقرآن فالواجب عند افتتاح إحداثه من أن تکلم به علی بعض الحروف و القراءات المختلفة لأن الجمع بین الکل محال فی لفظ واحد و إذا کان منزلا علی بعض هذه الوجوه و الحروف فیجب فیمن تلاه علی غیر ذلک الوجه و بغیر ذلک الحرف أن لا یکون حاکیا لکلام الله تعالی و لا مؤدیا للفظه و فی هذا ما تعلمون.

قلنا: الواجب أن یقال فی هذا الباب أنه تعالی إذا کان قد أباحنا القراءات المختلفة و الحروف المتبایئة و ثبت أیضا أن کل قارئ بحرف من هذا حاک لکلام الله تعالی و مؤدّ للفظه فالواجب من أن یکون الله تعالی فی ابتداء إحداثه لهذا القرآن قد تکلم به إما فی حال واحدة أو أحوال متغایرة عل هذا الوجوه کلها و الحروف حتی یتم القوال مع إباحته تعالی القراءة بأی شیء شئناه من هذه الحروف بأن یکون القارئ بکل واحد منها حاکیا لکلامه و مؤدیا لمثل لفظه و إلا فلا یجوز أن یکون من قرأ "فتبینوا" بالنون لکلام من قال "فتثبوا" و لیس هذا بمنکر ... (المسائل الطرابلیسات: ۲۰۳تا ۲۵۴)

این بیان، بیان عالی برای جواب از وحدت شخصیه قرار در کلام آقا رضا همدانی (ره) نیز می تواند باشد[1]

فرمودهاند شیخ الطائفه در مقدمه تبیان فرمودهاند که ما وارد بحث تحریف نمیشویم. سید مرتضی این را بررسی کردهاند. از سید هم خیلی معروف است. این را در آن جا گفته اند. در مجمع البیان تصریح میکنند و اسم میبرند؛ میگویند ما که وارد بحث تحریف قرآن نمیشویم، چه کسی متکفل بیان آن شدهاند؟ «.... و وه الذی نصره المرتضی قدس الله روحه و استوفی الکلام فیه غایة الاستیفاء فی جواب المسائل الطرابلسیات»؛ این را در مجمع البیان فرمودهاند. صاحب مجمع البیان شاید حدود چهل سال بعد از وفات سید مرتضی متولد شدهاند و عصر ایشان از زمانیکه این کتاب در دستشان بوده خیلی دور نیست.

عباراتی را هم از طرابلسیات به‌صورت مختصر آورده‌اند. چطور است که ما این عبارات طرابلسیات را ندیده بودیم. این عبارات از سید، خیلی عبارات مهمی است. من دوباره برگشتم و نرم‌افزار جامع الاحادیث، جامع الفقه و ... را دیدم. در این فضا چیزهای جالبی هست که سریع خدمت شما می‌گویم.

در رسائل الشریف مرتضی که چاپ شده، تنها دو تا طرابلسیات هست. طرابلسیات ثانیه و ثالثه. سید بحر العلوم هم در فوائد الرجالیه خود فرموده‌اند که نزد ما همین دو تا هست. حتی در آن نرم‌افزاری که سازمان نور در موفات سید مرتضی دارد، این طرابلسیات اولی سید نیست. بنابراین دلیل این‌که ما پیدا نکردیم این است که نبوده. و الّا چون واژه‌های مختلف را می‌زدیم این عبارات خیلی راسای ایشان پیدا می‌شد. لذا این نبود و تنها طرابلسیات ثانیه و ثالثه چاپ شده بود و در نرم‌افزارها آمده بود. رابعه آن هم که الی الآن نیست.

در سال نود و نه برای مرحوم سید کنگره ای گرفته‌اند، آن جا برای اولین بار انتشارات آستان‌قدس این را چاپ کرده است. تحت عنوان «جواب المسائل الطرابلسیات، الأولی والثانیة والثالثة». اولی هم آمده است. شما خود کتاب را دارید؟

شاگرد: نه.

استاد: در نرم‌افزار دیدید؛ در نرم‌افزار سید مرتضی نه، نرم‌افزار کنگره سید مرتضی. این را توجه داشته باشید که کتاب جدید آمده است.

طرابلسیات اولی در دست‌ها بوده؛ مرحوم طبرسی، شیخ و دیگران داشته‌اند؛ بحث‌هایی هم کرده‌اند. اگر به مقدمه همان مراجعه کنید، می‌بینید که من بعضی از آن‌ها را آورده‌ام. در همین صفحه آدرس داده‌ام. در صفحه پنجاه و پنج آدرس داده‌اند و شروع می‌کنند.

لقد اهتمّ الشریف المرتضی بالطرابلسیّات الأُولی، فقد أرجع إلیها فی بعض کتبه، فقال فی الذخیرة: «قد بیّنا صحّة نقل القرآن فی المسائل الطرابلسیّات، و أنّه غیر منقوصٍ و لا مبدّلٍ و لا مغیّر» . و هذه إشارةٌ إلی المسألة العاشرة من الطرابلسیّات الأُولی، فقد تعرّض فیها إلی بحث نفی تحریف القرآن، و لم یتعرّض إلی هذا البحث فی الطرابلسیّات الأُخری.**[2]**

در طرابلسیات ثانیه هم به اولی ارجاع داده‌اند. دست علماء هم بوده. اتفاقا آن مطلب معروفی که از سید در دهها کتاب و تفسیر آمده که سید قائل به عدم تحریف هستند، و استدلالات کاملشمسی که آورده‌اند، از سید معروف است که شعر شعراء چیست و قرآن هم از اشعار...؛ همه این‌ها برای همین است. یعنی مطلبش از سید بسیار معروف بوده.

حالا این نسخه نیست؟! چرا چاپ نشده بود؟! عجیب این است که نسخه اش بوده. واقعاً امروز حال تاسفی برای من پیدا شد. طرابلسیات اولی سید مرتضی به این عظمت و با این جواب های عالی، نسخه اش هست اما چاپ نشده است. البته سید بحر العلوم می‌گویند دو تا از آن‌ها هست. ولی ببینید این آقایانی که زحمت کشیده‌اند ده نسخه خطی را برای طرابلسیات اولی بررسی کرده‌اند. در صفحه هشتاد آورده‌اند. یک نسخه برای آستان‌قدس است. نسخه دوم برای مکتبه مرحوم آقای بروجردی است. حتی می‌گویند خود آقای بروجردی کنارش یادداشت دارند. خیلی جالب است. دوم «مخطوطة مکتبة آیة اللّه السیّد البروجردي في قم المقدّسة»، سوم «مخطوطة مکتبة المدرسة الجعفریّة في قائن بخراسان»، چهارم «مخطوطة مکتبة ملک العامّة في طهران». کتابخانه ملک در تهران معروف است. پنجم «مخطوطة مکتبة جامعة طهران»؛ کتابخانه دانشگاه تهران. الآن پنج نسخه از طرابلسیات موجود است. آن‌ها زحمت کشیدند و مطابقت دادند وتحقیق کرده‌اند. دو-سه سالی است که چاپ شده است.

پنج نسخه دیگر هم می‌گویند: «سائر النسخ؛١. نسخة مكتبة حجّة الإسلام الگلپايگاني...،٢. مصوّرة مؤسّسة كاشف الغطاء في النجف الأشرف...، ٣. نسخة مكتبة السيّد محمّد باقر الحجّة الطباطبائي...، ۴. مخطوطة مكتبة آية اللّه المرعشي النجفي...، ۵. و قد تكرّر نسخها مرّة أُخرى في نفس المخطوطة المتقدّمة».

---

[1] فدکیه

[2] جواب المسائل الطرابلسیات الاولی و الثانیة و الثالثة صفحه ۵۵؛ چاپ آستان قدس-سال ۱۴۴۱ه ق -- ۱۳۹۹ ه ش

بازبینی #2
ایجاد شده 13 ژوئن 2024 11:28:52 توسط ... .
به روزرسانی شده 13 ژوئن 2024 11:39:59 توسط ... .